

Min šibihat

Oahpaheaddjebagadus—Filbmaárka

NRK Undervisningsredaksjonen lea 1995 buvttadan dán prográmmaráiddu oahpahusa vástá. Prográmmaide leat ráhkaduvvon oahpaheaddjebagadusat mat leat jorgaluvvon davvisámegillii. Bagadusat almmuhuvvojit Sámi Oahpponeahtas. Oahpahasossodaga filbmanummár: VI58

Prográmma ovddasvástideaddji: Astrid Aakra
Oahpaheaddji rávvagat:
Teaksta: Astrid Aakra
NRK Oahpahasredakšovdna, TV 1997
Jorgalan: Sámediggi Oahpahasossodat
Govat: Inger Eline Eira Buljo ja Inga Laila Hætta

Heasta

Prográmma bistá sullii 10 minuhta

Álggus dán prográmmas oaidnit Alice ráhkkaneame vuolgut riidet heasttainis. Son dikšu heastta bures ja bidjá dasa sádelá ja suittiid.

Heastta njolggida oanehis gaskka. Dat lea bivastuvvan go boahriba ruovttoluotta, ja Alice cirgguha čázi heastta njeaiga doidin dihte dan. Alice heasta lea nu gohčoduvvon "fjording".

Sørkedalenis Oslo lahka lea riidenheastačora guohtume. Leat dámmát ja gáldejuvvon oret mat guhtot ovttas. Ore lea varis heasta, ja lea dámmáid ja várssáid hoavda. Njinnelasheasttat gohčoduvvojit dámmán ja heastta čivggat leat fas várssát. Heasttat leat čoraeallit, ja dábálaččat lea čorragis dušše okta ore. Oaidnit movt dat ovttasbarget čorragis.

Heasttat gulahallet mánggaládje. Dat lihkahallet beljiid, guoskkadit nubbi nubái ja geavahit jienaid ja hájaid. Muhtin heasttat dikšot guolggá nubái veahkin. Oaidnit ponniid fieradeame eatnamis. Nu dat dikšot guolggaset. Ponni lea unnimus heasta dán čorragis, muhto lea goitge čorraga hoavda.

Giđdat luitojuvvojit heasttat olggos guohtut. Njinnelasheasta lea čoavjji 11 mánu ovdal go vársá riegáda. Dábálaččat šaddá okta vársá ain hávális, muhto sáhttet maiddá jumežat šaddat. Heasta njoallu várssás go lea guoddán. Dat dovddideaba ja šaddaba gierisin goabbat guoibmáseaskka. Go vársá lea moadde diimmu boaris, lea dat beassan julggiid nala ja lea njamman vuosttaš gearde. Heasttas leat guokte njičči. Gusas leat fas njeallje. Vársá álgá guohtut moadde vahku boarisin. Dat ii heaitte njammamis ovdal go lea sullii jahkásaš.

Boares greikalaš lihtis lea govva mii čájeha soaldáha heastta čielggi nalde. Heasta lea olbmo bálvalan mánggaid duhát jagiid. Olbmot leat áiggiid mielde válljen iešguđet heastanáliid iešguđet bargguid vásté. Boarraseamos mearkkat mat čájehit lojes heastta, leat gávdnon Ukrainas ja leat birrasit 6000 jagi boarrásat. Dutkit oavvildit ahte heasta lea dan ovdal ovdánan mángga milliovnna jagiid mielde. Lea ovdamearkkadihte leamaš ealli mas leat vihtta gacca. Dál das ii leat eará go okta obbagazza, lea dego juolgesuorbmagazza. Dakko lea heasta earálgán go eará eallit dán ráiddus. Dain eará elliin

leat guokte gacca juohke juolggis, ja dat gohčoduvvo guobergazzan dahje suorregazzan.

Heasta lea luonddu bealis sivdniduvvon vázzit viiddis rássemehciin. Das leat buorit čalmmit. Daiguin oaidná viidát gilggaide ja maiddá maŋosguvlui. Lađđasat heastta julggiin leat dakkárat ahte sáhtta čuožžut oadđit.

Heastta ferte gámádit amaset juolggit raššut ja bávččagit ja vai čuožžu ja vázzá stargadit. Muhtin nuorra nieida lea válljen gámáheaddji virggi, ja mii oaidnit go son gámáha heastta.

Ovdalaš áigge barge heasttat dan maid tráktorat, biillat, togat ja eará mášiinnat dál barget. Juohke šibitdálus lei heasta, ja lei dábálaš gávpogiin maiddá. Muhtin heasttat leat ain bargoheasttat, muhto eanas heasttat dán áigge eai leat eará astoáiggi ja suohtasa dihte, nu go omd. heastagilvovuodjima dihte. Heastabierggu eai báljo geavat šat biebmun, dušše veahá adno márffiide.

Dat heasttat mat álggus prográmmas luitojuvvoje olggos, váldojuvvojit stálljii idjii. Addet vel veahá suinniid borrat daidda. Deháleamos dálvefuodar lea suoidni, hávvar ja álbmefuodar.

Maŋemus oaidnit vel muhtin dámmá mii lea gusain guohtume. Gálbi suoláda dámmás mielkki dan botta go vársá lea njammame, muhto dámmá ii oro das berošteame.

Min šibihat

Oahpaheaddjebagadus—Filbmaárka

Gussa

Prográmma bistá sullii 10 minuhta

Dán prográmmas oahpásnuvvat eambo Norgga deháleamos smirezasti šibihii, gussii. Sandbråten dálus Oslo lahka, leat nu gohčoduvvon Jerseygusat. Mii čuovvut dáid gusaid ovtta beavvi.

Iđdes ožžot gusat veahá láibbi. Maŋnelaš lea bohčínáigi, ja oaidnit movt ođđaáigásaš bohččinmašiidna bohčá gusaid. Gusaid lohku lea njiedjame Norggas, ja juohke gussa buvttada eanet mielkki go ovdal.

Maŋnel bohčima luitojuvvojit gusat guohtut. Dán oasis prográmmas háliidit čájehit ahte juohke gusas lea dihto sadji čorragis. Lea vuosttažettiin ahki ja sturrodat mii mearrida juohke gusa árvvu eará gusaid ektui čorragis.

Gusat borret eanas suinniid, muhto borret maid veahá lasttaid go heive. Dálvefuodar lea dán áigge eanas silosuoidni ja álbmefuodar. Ovdalaš áigge lei dábálaš geavahit gokesuinniid dálvefuodarín.

Gusain leat mánggalágán gulahallanvuogit. Dat gulahallet lihcastagaiguin, erenoamážit beljiiguin, ja guoskamiin ja hájain. Gusat lávejit maiddái njoallut nubbi nuppi. Nu dat dikšot náhki ja gaskavuodaid eará gusaide. Dat buorránaddet ja dovddidit eará gusaide go susstašit daid oivviid. Gusa oaivvis leat hádjárávssát. Juohke gusas lea iežas hádja.

Vuokságálbbit orrot sierra. Dat bibmojuvvojit láibbiin, álbmefuodđariiguin ja milkkiin. Gálbbit muollagohtet go leat nelgon. Muđui leat gusat ja

vuoksát jaskadis eallit mat eai mugo ja jietnadala ihcalasaid. Gullojit eanas dušše dalle go gáibidišgohtet biepmu, go leat láhpadan eará gusaid, ja jus lea juoga vearrut.

Šibitdálus leat guokte njuorat gálbbi mat leat moadde beavvi boarrásat. Oaidnit go gussa guoddá gálbbi. Beassat maiddái oaidnit juoidá mii háreve dáhpáhuvvá dán áigge; gálbbi mii njammá mielkki eatnistis. Dál lávejit váldit gálbbiid eret etniid luhtte ovttatmanos go leat riegdán.

Muhtin greikalaš báccis lea govva olbmossii gii doallá vuokságálbbi. Bácci namma lea "vuokságuoddi", ja lea sullii jagis 570 oKr. Greikkas leat gávdnon 8000 jagi boares bázahusat lojes ealliin. Doaivut ahte olbmot bivde gusaid ja vuoksáid ovdal go dápmagohte daid. Jagi 1627 rádjái elii muhtin stuorašattot eallenálli Eurohpás man gohčodit eamivuoksán dahje eamiburrun. Vuosttaš gusat ja vuoksát maid lodjudedje, geavahuvvoje vuojánin. Muhtin báikkiin máilmmis geavahit ain dál gusaid ja vuoksáid vuojánin.

Norggas dollet gusaid mielkki dihte. Mielkebiilla viežža mielkki juohke beavvi Sørbråtenis ja doalvu dan meieriai. Doppe ráhkadit gusamielkkis čielgamielkki, skummamielkki, jogurttá, lávccá, loahppelávccá, vuostá jna. Gusaid, vuoksáid ja gálbbiid dollet maiddái bierrgu dihte. Sihke biffa ja bierrgodáigi lea gusa dahje vuoksá bierrgu. Náhkis ráhkadit ges veahá viessogálvvuidd, skuovaid ja biktasiid.

Sullii 20 % buot gusain Norggas eai beasa goassege olggos návehis guohtut. Dat čuovvu das go dálloadoallu šaddá dađistaga eambo industriija vuollái. Boanddaid ja šibihiiid lagas oktavuohpta beavválaš dilis jávká dađistaga. Ovdáneapmi lea šaddan eanemus vahágin šibihiiidda. Lea buorre ahte leat mearridan lága mii dadjá ahte buot šibihat galget beassat guohtut olgun muhtin vahkuid geasset.

Sandbråten dálus leat gusat livvon smirezastit. Gusas leat njeallje čoavjji, ja sáhtta suolbmudit ollu iešguđetlágán biebmošlájaid. Viđaáigge eahkes váldet gusaid návehii maŋemus bohčimii dan beavve. Gusat ožžot veahá álbmefuodđariid ja juhkamusa ija vuostá. Gusat ja vuoksát eai oade eambo go moadde minuhta ain hávális.

Maŋemus oaidnit vel juoidá muhtin eará návehis. Spiinnečivga "Trynte" lea njáhkkan gusa njiččis suoládit mielkegoaikkanasa.

Min šibihat

Oahpaheaddjebagadus—Filbmaárka

Sávza

Prográmma bistá sullii 10 minuhta

Dán prográmmas fitnat álggos Sørbráten dálus Oslo lahka. Oaidnit ahte bibmet sávzzaid goikesuinniiguin leades. Dálvefuodarin lea dábálaš biebmat maiddá silosuinniiguin. Vierccas leat stuora čoarvvit, ja lea sierra rinddas. Oaidnit go sávzzat luitojuvvojit olggos guohtut gittiin.

Stein dálle lea maiddá Oslo lahka. Doppe bibmet sávzzaid álbmefuodáriiguin. Sávzzat galget fargga luitojuvvot várrái guohtut.

Sávza lea čoraelli, ja liiko vándardit čoran. Sávzzas lea siivo luondu, ii ge vikka dorodit eará sávzzaiguin. Eai de goit go lea buorre dilli ja viiddis orrunsadji.

Sávzzat mehkot, ja nu dat gulahallet nubbi nuppiin. Muđui dat gulahallet gorut- ja beljiid lihkahallamiin ja norddadallamiin.

Sávza lea heivehuvvon eallit viiddis jalgadasain. Danne lea ge sávzzas luonddus juo ahte doaibmá hui bures čoran. Oaidnu lea erenoamáš buorre. Jus olbmui buohtastahhte, oaidná sávza liikká bures go olmmoš gii geahččá giikaniin mii lagada gávce gearde.

Sávzzat mat dolin orro jalgadasain, fuobmájedje álkit boraspiriid, ja besse báhtarit buori áiggis. Muhto jus sávzačora dattetge ii beassan báhtui, lei sávzzain iežaset vuohki movt várjalit čorraga. Sávzzat čoagganit de doahkkin. Lábbát galge siskkimusas, sávzzat daid birra ja fierccat galge ges buot olggumus doarostit spiriid eret čorvviiguin.

Boanddat leat fuobmán movt galget ávkástallat sávzzaid vugiin čoahkkanit doahkkin. Go sávzabeatnagiin čohkkejit sávzzaid, mannet sávzzat seammáládje oktii. Nu lea dasto álki čohkket sávzzaid.

Rávis vierccat lávejit leat sierra sajis. Vierccat orruohtet veahá sierra čorraxis dalle juo go leat lábbát.

Gidđat lea guottet. Lea dábálaš ahte sávzzat guddet juometlábbaid, muhto sáhttet maiddá guoddit vaikko vihtta lábbá. Eadnesávza njoallu lábbáid, ja nu gierisnuvvet guhtet guoibmáseaset. Eadni dovddiida lábbá hádjii, ja susttaša lábbá haksindihte lea go iežas láppis. Láppis šluvgiladdá seaibbi vai eadni haksá buoret. Aittošaddan láppis juhkagohtá

čázi go lea diimmu boaris. Go lea vahkku boaris álgá veahážiid mielde guohtut. Dat leat sullii jahkebeali boarrásat go sávza heaitá njamaheame. Oaidnit go šibitdoavttir lea dikšume muhtin lábbá juolggi.

Matthias Grünevold lea málen "Isenheimalteret" gova mas oaidnit oaffarlábbá ja ruossa. Jesus gohčoduvvui Ipmila láppisin. Biibbalis lea láppis vigiheami symbola.

Boares mearkkat čájehit ahte olbmot leat sávzzaid lodjudan juo sullii 11 000 jagi áigi Iraka ja Irana rádjeguoovuin. Villa muflona lea doaivumis min dálá lojessávzzaid máddu.

Manjel go sávzzat leat beaskiduvvon mánggaid duhát jagiid mielde, leat dat heaitán borgádeamis gidđat nu movt villasávza dahká. Ullu lea okta sivain manne dán áigge dollet sávza giehtašibihin. Oaidnit go ullut mannet botnirusttegiid čađa ja šaddet ulloláigin. Muhto sávzzaid dollet dál eanas bierggu dihte. Eará riikkain, omd. Frankriikas geavahit maiddá sávzamielkki. Roquefortavuostá lea sávzamielkkis dahkkon.

Sávzzat mat guhtot olgun leat ránttohat guohtuma dáfus. Eai bora vaikko makkár biepmu, muhto válljestallet dušše njálgámus rásiid. Sávzzat leat maid hui ruovttueahccálasat. Seammá go gussa ja gáica, lea sávza maiddá smirezasti. Das leat njeallje čoavjji, ja nagoda danne suolbmudit vaikko makkár rásiid.

Min šibihat

Oahpaheaddjebagadus—Filbmaárka

Gáica

Prográmma bistá sullii 10 minuhta

Dán prográmmas finadit Haukelisæteris. Doppe orruba oappáš- ja vieljaš guovttos Jens ja Ingebjørg Markhus. Sudnos leat sullii 90 gáicca ja soai ráhkadeaba gáiccavuostta olles geasi. Guđa- čiežaáigge iddes bohtet sudno gáiccat vulos várís. Geasi áigge dat guhtot ijaid várís.

Soai addiba gohppolahki álbmefuođđariid gáiccaide. Jens bohčigoahtá gáiccaid návehis. Bohčínmašiidna bohčá mánnga gáicca hávális. Okta gáica šaddá measta muoseheapmi Jensa

mielas. Gáiccat leat oainnat dakkárat mat vigget hui lahka olbmuid.

Ingebjørg ráhkadišgoahtá vuostta, vustegoahtá ovttatmano go Jens lea bohčan. Álggos njoarrá mielkki sirrenmašiidnii. Sirrenmašiidna sirre lávcca mielkkis. Lávccahismielki, láivvesmielki liekkaduvvo 38 gráda ja dasa seaguhuvvo máhku, mii lea enzýma. Máhku dahká ahte mielki juohkása ja šaddet vilges čoahtut dahje suhkes oassi man gohčodit smarrehin. Smarrehis sáhtta ráhkadit vilges vuostta. Smarrehat váldojuvvo eret, ja golgi oassi báhcá báhtái. Golgi oassi gohčoduvvo missun. Missu ja lávcca son vuošša sullii vihtta diimmu. Dan son vuošša vel golbma diimmu ovdal go šaddá albma ruškesvuostán. Go vuostá lea válmmas, fierru son dan vai čoasku.

Gáiccat lávejit vuoingastallat gaskabeaiáigge go leat geargan bohčimiin. Guokte gáicca dorostallaba, dat dušše stoahkaba. Muhtin gáiccain leat čoarvvit, earáin fas eai leat. Čorvviid sturrodat čuovvu gáicca buolvvas bulvii. Jus muhtin gáiccas leat stuora čoarvvit, šaddet dan gihciide seammálágán čoarvvit. Seammáládje lea varrasiidna, bohkkáide.

Gáiccat leat buorit gizzut rámaid mielde. Dain leat dakkár juolggit mat dego njammásit gitta eatnamii ja addet buori coavcci.

Gáiccat gulahallet meahkumiin ja gorutlihkastemiiguin. Dovdet nuppiid gáiccaid hájas, jienas ja das makkárat leat oaidnit. Gáicačorrage lea juohke gáiccas iežas sadi ja árvu.

Dábálaččat leat gáiccat hui movttegat ja eallasat. Muhto dán beaivvi lea árvedálki, ja danne leat gáiccat hui šlundasat. Čužžot dušše jaska ja galbmojit. Dain lea njárbes náhkki ja danne leat hui galmmežat.

Gáica lea maid smirezasti, seammá go gussa ja sávza. Das leat mánnga čoavjji ja sáhtta danne suddadit ja ávkkástallat juohkelágán šattuain. Nu movt eará smirezastiin, eai leat gáiccain ge ovda- ja čiehkabániit bajábealde. Sáltái liikojit gáiccat hui bures. Sálttis leat ávdnasat maid dat dárbbášit.

Dálvet leat gáiccat návehis. Dalle dat bibmojuvvojit goikesuinniiguin ja silosuinniiguin. Ođđajagimánus álgá guottet. Gihccihat leat de leamaš gáicca čoavjjis 21 vahku ovdal go riegádit. Gáiccat lávejit guoddit guokte gihci. Dat gihccihat mat šaddet dán dálvve guddet dábálaččat juo nuppi jagi. Eadni njoallu aittošaddan čivggaidis. Dáinna lágiin dovddida čivggaidis hádjii. Njuoratgihcci njammágoahtá sullii diimmu maŋŋel go riegáda. Gáiccas lea ruoksi ja guokte njičči. Vuosttaš mielki máid ruoksi ráhkada, gohčoduvvo njuoskamielkin.

Leat gávdnon 10 000 jagi boares mearkkat lojesgáiccain Irana ja Iraka rádjeguoavuilluin. Doaivut ahte gáica lei olbmo vuosttaš giehtašibit. Bezoargáica navdojuvvo leat dálá lojesgáicanáliid máddu. Skorpa sullos Sunnmøres leat villagáiccat maid navdet leat seamma gáicannállin go vikingaáigge gáiccat.

Haukelisætheris lea Ingebjørg ain vusteme. Son bidjá vuostta vuostálohkiide. De starggasmuvvá vuostá. Moadde beaivve geahčen váldá olggos vuostta ja diktá vel goikat. Loahpas vel vokse vuostta vai dat riibá guhkit.

Gáiccas maiddái váldet eará osiid go mielkki. Geavahit veahá gáiccanáhkiid feará masa. Muhtimat lávejit gihccenáhkis goarrut mánáide dálvegahpiriid. Sávvzabiergggu maiddái vuvdet. Das lávejit ráhkadit sáltemárffiid.

Go gáiccat leat nuppes bohččojuvvon vídaáigge eahkes, luitojuvvojit dat fas várrái guhtut. Dat leat hui hilbadat jus besset šaddobealdduide ja gilvagárdimiidda. Sáhttet borrat ja billistit buot liidiid ja šattuid. Gáiccat oainnat liikojit šattuide main lea garra máistu. Danne heivejit ge gáiccat guohtut dakkár báikkiin gos olbmot eai oro nu lahka. Gáiccat borret rásiid, urbiiid, lasttaid, ruohtasiid ja vettiid.

Okta dain boarraseamos gáiccain lea gáicačorrage njunnožis, go boarraseamos gáiccat dihtet buoremusat gos buoremus guohtumat gávdnojit ja gos meahcis gávdná suoji.

Min šibihat

Oahpaheaddjebagadus—Filbmaárka

Spiidni

Progáramma bistá sullii 10 minuhta

Dán progárammas oaidnit spiidnedoalu guovtti šibitdálus. Vuosttaš dálle lea Sørbråten dálle Oslo lahka. Doppe lea eamehisspiidni mas leat guokte čivgga, ja dat leat olgun áidde siste. Buot njiŋgelasspiinniid gohčodit eamehisspiidnin. Nubbo šibitdálle lea Sætra dálle Blakeris Akershusas. Dat lea stuora dálle mas leat sullii 90 spiinni.

Álggos oaidnit movt goappáge dálus bibmet spiinniid iđdes. Gullat maid spiinnit borret. Dat mat guhtot olgun, borret suinniid, ruohttasiid, lasttaid ja muhtin smávva ealli. Spiinnit borret sihke šattuid ja bierggu. Dábálemos biebmu dálle spiinniide lea álbmefuođar. Álbmefuođar lea ollu gordni mii lea millejuvvon jáffun, ja veahá sallitjáfut ja suoidnejáfut. Das leat ollu minerálat ja proteiinnat.

Sætra dálus besset spiinnit guohtut olgun viiddis guovllus. Njiŋgelasspiinnit gohčoduvvojit eamehisspiidnin. Eamehisspiinnit bibmojuvvojit unna rinddážiid siste main lea sadi sadi spiidná. Boanda steŋge spiinniid rinddiide vai buot spiinnit ožžot seamma ollu biepmu eai ge govssahala.

Sætra dálle spiinniide bidjet varas hálmma láhtta. Hálbma lea sihke buorre biebmu ja lea maiddá dimis. Nu dat várjala spiinniid julggiid. Válljonáli lea miellidibuktán ahte mis leat dál guhkes, lossa spiinnit. Lossodaga geažil lávejit spiinnit dávjá juolggehuvvat.

Sørbråten dálus besset dat guokte unna spiinnečivggaža eatniska lusa. Dat snuggaba ja moiveba eatnama njuniin. Spiinnit leat hui suorganahkes, muhto sáhkkiid eallit. Fertejit snuggat juohkedivgga njuniin.

Spiinnis lea stuora njunni. Njuni nalde lea veahá rušás, ii ge dakko gula nu bures, muhto njuni vuolde gal lea buorre gullu.

Spiidni ii oainne iige gula bures, muhto dat lea buorre haksit. Spiinnit dovdet nubbi nuppi vuosttažettiin hájas. Dat merkejit hájain feara gokko, nu movt spiinnečivgga dahket progárammas. Dat ruvvejit oavvi hádjárávssáid geđggiid ja muoraid vuostá. Spiinnit eai bivastuva, muhto čoaskudit iežaset earáladje. Dat fieradit stánžis. Stánži goiká ja gáhččá eret, ja duolvvat čuvvot de goike láirri mielde eatnamii. Spiinnit leat ráinnas eallit, ja daid birra ferte doalahit ráinnasin ja goikkisin. Spiinnit gulahallet čađat jienaguin. Dat maiddá

guoskkahallet njuniiguin nuppiid spiinniid. Nu gulahallá erenoamážit eamehisspiidni iežas čivggaiguin.

Blaker dálus lea stuora latnja gos máŋga eamehisspiinni oktan čivggaiguin orrot. Lea spiinniid luonddu juo vánddardit čoran. Varis spiinnit leat eanet oktoeallit go eamehisspiinnit. Nu movt ollu eará elliid gaskkas, lea maiddá spiinniid gaskkas dakkár ortnet ahte juohke spiinnis lea dihto sadi čorrágis árvvu mielde. Boarraseamos ja stuorimus spiinnis lea eanemus árvu ja stivre eará spiinniid. Dákkár ortnet lea dehálaš gitta dilis gáržadasas go spiinnit šaddet doarrut gaskaneaset borramuša ja oadđinsaji nalde.

Eamehisspiidni guodá čivggaid vuosttaš gearde go lea jahkásaš. Dat guddet guovtte gearde jagis. Jus spiidni orošii friddjan luonddu, ráhkadivčče beasi gosa guodá. Eamehisspiidni sáhtá guodit gávccii gitta njealljenuppelohká čivgga hávális. Eamehisspiidni ii njoalo čivggaidis ja juohke čivga šaddá ieš gávdnát su iežas čičči. Juohke čivga oážžu nammejahkii čičči. Go lea njammanáigi, dieđiha eadni ahte čivggat galget doamihit čičči lusa. Čivggat ruvvegohtet de njuniid čiččiid vuostá, ja nu diehtá njiŋgelas goas galgá luoitit mielkki čiččiide. Mielkki ii luoitte eará go oanehaš ain hávális.

Villaspiidni lea lojes spiinni máddu. Ovdalaš áigge lávejedje bivdit villaspiinniid. Dutkit oavvildit ahte lojes spiinnit gávdnojedje juo 9000 jagi áigi Tyrkias.

Ovdalaš áigge galgai spiidni leat nu buoidi ja jorbbas go vejolaš, muhto dál galget leat guhkit ja šođbadat. Bierrgus ii galgga leat beare ollu buoidi. Spiinniid njuvvet go leat sullii vihtta mánu boarrásat. De leat sullii čuodi kilo losu.

Spiinniid dollet dál eanas biergobuvttadeami váste. Spiinniin oážžut ollu buriid borramušaid. Spiinebuoidi, spiinnesylta, čielgečaskasat ja čoarbbealdeahkit bohtet spiinnis. Bidjet maiddá spiinnebierrggu márfiide. Spiinni náhki lávejit maiddá veahá geavahit readjuide, veaskkuide ja suorbmáfáhcaide. Spiinneguolga lávejit ges bidjat málaguštáide.

Dáláš spiidnedoalle ii leat heivehuvvon spiinni luondu mielde. Eamehisspiidni ii beasa omd. ráhkadit beasi go galgá guodit, muhto galgá guodit gársanis spiinneviesu gáržadasas. Ii ge spiinniin leat dán áigge šat láttu dahje stánži gos besset fieradit, ii ge eanan man besset snuggat, nu movt livččii lunddolaš daidda. Danne šaddá ge dávjá ahte spiinnit láittasvuodas gáskkašišgohtet ja dorostallet nubbi nuppiin. Ođđa lánka cealká ge ahte buot spiinnit galget beassat luovos vázzit jagi 2000 rájes.

Min šibihat

Oahpaheaddjebagadus—Filbmaárka

Vuonccis

Prográmma bistá sullii 10 minuhta

Sørbråten dálus leat njealljenuppelohkái vuoncánjijgelasa ja guokte vuoncávarrasa. Nubbi varis lea vuoncáid hoavda. Lea dábálaš ahte juohke vuoncávarrasis leat njeallje gitta logi vuoncánjijgelasa mat dego gullet dasa.

Vuoncát čuggot eatnama ja ohcet borramuša measta olles beaivvi. Dain leat buorit čalmmit, ja oidnet álkít goal ain lea borahahtti biebmobihtá. Álggos čuggestallet vuoncát julggiiguin, de njuniin. Vuoncát borret ruonas šattuid, urbbiid, gortniid, divrriid ja máđuid. Dat gohčoduvvojít buotborrin, danne go borret nu ollu biebmóšlájaid. Go vuonccis gávdná biebmobihtá, dieđiha eará vuoncáide. Stuora biebmobihtáid mollejit smávisin smávveageadggážiiguin.

Boarraseamos vuoncávaris lea vuoncádoahki hoavda. Das lea čáppa hárji ja gáibbevuoldiehpit. Hárjjiin sáhttet leat vaikko makkár hámit.

Vuoncáin leat guokte vuogi movt buhtistit uvjjaid ja dolggiid. Dat ruvvejít dolggiide buoiddi mii lea dolgemáddagiin. Buoidi doallá dolggiid goikkisin ja ráinnasin. Dat maiddáí fieradit sádduin ja ruvvejít sádduiguin sojiid vuolde ja dasto savdnjilit sádduid eret gorudis. Duolvvat, parasihát ja boares buoidi báhcet sádduide, ja vuonccis lea de ráinnodan.

Vuoncát gulahallet jietnadallamiin. Fágaolbmot geat leat dutkan vuoncáid, oaivvildit ahte vuoncáin leat 30 iešguđetlágán jiena maiguin gulahallet. Go vuoncát galget monnet, mannet dat iežaset besiide. Go leat bidjan moni, jietnadallet erenoamáš vuogi mielde, dego livčče čuorvume: "Lean guoddán moni! Lean guoddán moni!" Vuoncát mat besset vánddardit friddjavuođas, mannet jámmadit beassásis guoddit moni. Go leat guoddán 10- 15 moni, lállet moniid sullii 21 beaivvi.

Vuonccis sáhtta gulahallat vuoncáčivggain mii lea moni siste. Go čivggat leat šaddan, álget ovttatmano čuvvodit eatniset. Vuonccis láve čiehkát čivggaidis sojiid vuollái amaset galbmot. Dán áigge eai lále šat vuoncát moniid. Dál bidjet moniid lállinmašiidnii. Dán áigásaš vuoncát eai leat hárjánan lállit monniid, eai ge olle goassege dan dássái go leat gártan lállinnáre monit. Dat guddet sullii ovttá moni beaivvis.

Go vuoncávaris biškkáda, lea dat merkeme iežas eanabihtá, dahje revierra. Oaidnit ja gullat go beallešattot varis geahččala biškut gilvvus nuppiin vuoncávarrasiin.

Boarraseamos mearkkat lojes vuoncáin leat gávdnon Kiinnas. Dutkit oaivvildit ahte olbmui leat leamaš lojesvuoncát juo 6000 jagi dás ovdal. Boares bázahusat čájehit ahte olbmot geavahedje álggos vuoncáid gilvovohallamiidda. Bankivivuonccis, mii lea unna lottáš India jungelis, lea dálá lojesvuoncáid máddu.

Ovdalaš áigge lei dábálaš ahte juohke dálus lei unna vuoncádoahkáš šiljus. Nu ii leat dál šat. Ođđaáigásaš vuoncádoallu lea šibitdoallu mii lea eanemus industriia málle mielde hábmejuvvon. Fabrikavuoncát eai beasa eallit nu movt daidda livččii lunddolaš ja movt livččii daidda buoret. Oaidnit ahte dat vigget čuggestallat borramušaid, seammáládje go Sørbråtena vuoncát dahket. Vuoncát orrot unna rinddážiid siste dassáži go leat 5-6 vahku boarrásat. De dat njuvvojuvvojít. Earret moniid, borrat mii ollu vuoncáčivgga ja vuoncábierrgu.

Sandbråtena vuoncáin gal lea ollu buoret dilli go fabrikavuoncáin. Dat besset vel nohkestít nai oktii beaivet. Eahkes dat mannet vuoncávissui idjii.

Min šibihat

Oahpaheaddjebagadus—Filbmaárka

Bargobihtttáevttohusat

- - Vuosttaš prográmmas oaidnit heastta geaseheame muoraid vuovddis. Heastta geavahit maiddá ollu eará bargguide. Dihtet go oahppit makkár bargguide vel geavahit heastta? Leat go sin váhnemiin dahje ádjáin ja áhkuin leamaš heasta? Jus sis lea leamaš, makkár bargguide geavahedje sii heastta?
- - Prográmmas mii lea heastta birra, oaidnit ponni go čuoččaha julggiid nala maŋŋel go lea fieradan eatnamis. Prográmmas gusa birra, oaidnit ges movt gussa čuoččaha julggiid nala maŋŋel go lea livvadan. Heasta čuoččaha álo seamma vuogi mielde. Gussa maiddá čuoččaha álo seammáládje. Oidnet go oahppit erohusa gusas ja heasttas dán dáfus? Leat go eará lihkastagat mat leat juohke šibitšlájás sierralágánat, omd. movt lihkadit, borret ja juhket, livvadit, ođdet, vázzet ja ruhttet.
- - Eanas šibihiin dán prográmmain leat dihto sajit čorráigiin ja dohkiin, mii čájeha šibiha árvvu čorráigi eará šibihiid ektui. Manne lea nu? Orru go lunddolaš ahte elliid gaskkas lea dákkár ortnet? Lea go olbmuid gaskkas dákkár ortnet?
- - Sávvzat ja gáiccat leat lagas "fulkkežagat " ja leat maiddá seammásullásaččat. Makkár ovttalágánvuodát leat sávzzas ja gáiccas. Mii earuha dán guovtti ealli?
- - Šibihiid bibmet álbmefuođđariiguin, silosuinniigin ja goikesuinniiguin. Mii lea erohus silosuinniin ja goikesuinniin? Mii lea álbmefuođđar?
- - Prográmmain oaidnit ahte muhtin šibihiin lea heajos dilli. Dat eai beasa lunddolaččat eallit ja oaidnit ahte šibihat biidnahuvtet. Dat guoská erenoamážit spiinniide ja vuoncáide. Ságastallet lea go riektá vajálduhttet šibihiid dárbbuid vai olbmot ieža ožžot borramuša hálbimus lági mielde.
- - Prográmmas sávzza birra oaidnit go ullu šaddá láigin. Mouv ráhkadit láiggi dán áigge? Mouv dolin ráhkadedje láiggi?
- - Ollu biebmogálvvut leat gusamielkkis ráhkaduvvon. Mouv ráhkadit jogurttá? Mouv mielkkis ráhkadit vuojá ja vuosttá? Mii lea erohus mielkkis ja lávccas? Maid vel ráhkadit mielkkis meierias?
- - Mouv doaimá smirezasti elliid čovjji? Čájjet gova mas leat njeallje čovjji ja čilge movt biebmu manná čovjjiid čađa.

Filmmaid luoikkaheapmi Sámedikki Oahpahasossodagas

Skuvllat ja oahpahasásahusat mat oahpahit sámeielas dahje sámegillii sáhttet luoikkahit filmmaid Sámedikki Oahpahasossodagas. Maiddá mánáidgárddit main leat sámi mánát. TV-prográmmaid luoikkahit leat dihto eavttut. Čuovvovaččat sáhttet oahpahasu várás luoikkahit tv-prográmmaid:

- Vuodđoskuvllat ja joatkkaskuvllat mat oahpahit sámeielas ja mat gullet gielddaide mat leat soahpamuša dahkan "Soahpamuš sáddejuvvon oahpahasprográmmaid báddema ja geavaheami birra", fierpmádagaiguin NORWACO, NRK ja TV2.
- Norgga beale sámi mánáidgárddit
- Ruota ja Suoma beale vuodđoskuvllat mat oahpahit sámeielas
- Sámi allaskuvlla studeanttat

Luoikkahanáigi

Luoikkahanáigi: 4 vahkku . Nuvttá luoikan

Dingon: Sámedikki Oahpahasossodat

Jus háliidat oastit

Girjjiid ja eará prentejuvvon oahpponeavvuid, jietnabáttiid ja CD:id sáhttá girjegávppiin oastit.

Oahpahasfilmmaid vuvdet filbmabuvttadeaddjit dahje sin vuovdinásahusat. Sámediggi sáhttá tv-prográmmaid kopijaid vuovdit golu vástesaš máksui, muhto dušše oahpahasáigumušaide ja daidda geaidda lea lohpi luoikat, geahča kapihttala "Gii sáhttá luoikkahit" vuolde. Dušše daid videoprográmmaid maid NRK dahje TV2 lea buvttadan sáhttá oastit Oahpahasossodagas.

Filmmaid maid Norsk filminstitutt lea buvttadan, sáhttá dingot Norsk film:as.